

کتاب محله‌ی

سرشور

(محله‌ی ایت الله خامنه‌ای)

خاطرات جمعی اهالی محله

سرشناسه: رضایی، محدثه، ۱۳۶۲-
 عنوان و نام پدیدآور: کتاب محله‌ی سرشور (محله‌ی آیت‌الله خامنه‌ای) / خاطرات جمعی اهالی محله
 مصاحبه‌کننده و گردآوری خاطرات محدثه رضایی، زینب رضایی، علیرضا رضایی؛ تدوین‌کننده محدثه
 رضایی؛ ویراستار علی صنعوی.
 مشخصات نشر: مشهد: سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری مشهد، انتشارات بوی شهر بهشت، ۱۳۹۷.
 مشخصات ظاهری: ۱ ج. مصور (بخشی رنگی): ۵/۱۴×۲۱/۵ س.م.
 فروست: سری کتاب محله / دبیر مجموعه سروش مظفر مقدم؛ شماره ۹.
 شابک: ۹-۱۶۴-۳۷۰-۶۰۰-۹۷۸: دوره: ۵-۱۹۱-۳۷۰-۶۰۰-۹۷۸: ۲۰۰۰۰۰ ریال
 وضعیت فهرست نویسی: فیا
 موضوع: محله‌ها -- ایران -- مشهد
 موضوع: Neighborhoods -- Iran -- Mashhad
 موضوع: سرشور
 موضوع: Sarshoor (Mashhad, Iran)
 شناسه افزوده: رضایی، زینب، ۱۳۷۱-
 شناسه افزوده: رضایی، علیرضا، ۱۳۶۷- شهرپور -
 شناسه افزوده: صنعوی، علی، ۱۳۵۹-، ویراستار
 شناسه افزوده: سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری مشهد، انتشارات بوی شهر بهشت
 رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ گر ۸۹۹ ش / DSRT121
 رده بندی دیویی: ۹۵۵/۸۲۳
 شماره کتابشناسی ملی: ۵۵۷۲۵۹۳

عنوان کتاب: کتاب محله‌ی سرشور (محله‌ی آیت‌الله خامنه‌ای)
 مصاحبه‌کننده و گردآوری خاطرات: محدثه رضایی، زینب رضایی، علیرضا رضایی
 تدوین‌کننده: محدثه رضایی
 دبیر مجموعه: سروش مظفر مقدم
 ویراستار: علی صنعوی
 طراح جلد: سید رضا موسوی
 صفحه آرا: حامد همایونی
 قیمت کتاب: ۲۰ هزار تومان
 ناشر: سازمان اجتماعی و فرهنگی شهرداری مشهد، انتشارات بوی شهر بهشت
 سال انتشار: زمستان ۱۳۹۷
 موضوع: تاریخ شفاهی - خاطره‌نگاری - هویت‌شناسی - محله‌ها - مشهد
 نشانی: میدان امام حسین (ع)، خواجه ربیع ۷، سازمان اجتماعی فرهنگی،
 انتشارات بوی شهر بهشت
 تلفن: ۰۵۱ ۳۷۴۲۹۲۰۰ - دورنگار: ۰۵۱۳۷۴۲۹۲۱۲
 پست الکترونیکی: ketab1@mashhad.ir

فهرست

۶	نقشه موقعیت محله
۸	مقدمه
۱۲	پیشگفتار
۱۳	چهار محله‌ی تاریخی
۱۴	سرشار و سرشور!!!
۱۶	نگین سبز محله
۱۸	خیابان خاکی و میدان دوچرخه
۱۹	محله‌ی حمام‌های قدیمی
۲۰	معماری قدیمی و پل‌های چوبی
۲۱	درشکه سواری
۲۲	بناهای زیبای تاریخی
۲۳	بشکه‌های چوبی آب
۲۴	پاحوضی‌ها و یخچال‌های طبیعی
۲۵	تونل برفی
۲۵	حکایت کوچه‌های باریک و گود
۲۶	از چراغ‌های توری تا ستون‌های برق محله
۲۷	جوی‌های آلوده، خندق و پل چوبی
۲۸	مکتب خانه‌ی عمه خانم
۲۹	رونق کسب و کار در محله
۳۰	مردم، پدر مادر دار بودند
۳۱	قیام گوهرشاد و پدران‌ی که رفتند
۳۳	آئین چراغ برات
۳۴	حضور ارتش متفقین و نامگذاری فلکه‌ی آب
۳۵	مساجد و حسینیه‌های قدیمی
۳۷	نظریافته
۳۸	مسجد سهله به روایت شاطر رمضان
۳۹	حاج حبیب و تکیه‌ی علی اکبری‌ها
۴۱	خانه‌ی آقای شاه
۴۲	از سر محله تا مسجد حضرت ولیعصر (عج)
۴۳	ناهار ظهر عاشورا
۴۴	خواجه‌ی روشنائی

۴۵	حسینیه ی تهرانی ها
۴۶	رسم میهمانداری
۴۷	روضه خوانی ممنوع
۴۸	رسم همسایگی
۴۹	نام نیکو گریماند ز آدمی
۵۰	سرگرمی های کودکی
۵۱	همسایگی و رسم چراغون
۵۱	چوب خط ها و کسبه ای که حبیب خدا هستند
۵۲	مادر جان محله
۵۳	مرد نکونام نمید هرگز
۵۵	انسانم آرزوست: یادی از دکتر شیخ: پزشک مردم دار محله
۵۶	روایتی از نسخه ی مهربانی
۵۷	مشاهیر محله ی ما
۵۸	مسجد امام حسن مجتبی (ع) و سیدعلی محله ی ما
۵۹	برگزاری جلسه ی قرآن
۶۰	کشیک در محله
۶۱	خاطره ی یخش اعلامیه
۶۲	یادی از سیدعلی اندرزگو
۶۳	فوت سید جواد آقا، پدر آقا سیدعلی
۶۴	بایگاہ انقلاب
۶۵	شروع نظاهرات
۶۶	جنبش های انقلابی
۶۷	خط دهی مبارزاتی
۶۸	قاری محله، شهید منا
۶۹	شهیدا، هویت محله
۷۰	خاطراتی از زبان مادر شهید
۷۱	مناجات صمد آقا
۷۲	مشاغل متنوع
۷۲	کاسه ی همسایگی
۷۳	شیطنت های کودکی و باغچه ی عزت خانم
۷۴	تواضع استاد
۷۵	میزبانی زائرین
۷۶	دعای وحدت
۷۷	خبریه ی طریق الجنه
۷۸	فرهنگ همسایه داری
۷۹	تغییر یافت محله
۸۰	تصاویر

مقدمه

اسناد و نوشته‌های مرتبط با گذشته و تاریخ شهر مشهد نشان می‌دهند که محله‌ی سرشور یکی از شش محله‌ی اصلی تشکیل‌دهنده‌ی این شهر به شمار می‌آمده است. در واقع این محله همراه با محله‌ی عیدگاه، پس از محلات نوغان و سراب قدیمی‌ترین محله‌ی شهری مشهد محسوب می‌شود، اما به این سبب که محله‌ی سرشور دروازه‌ی اصلی و مهمی نداشته در منابع تاریخی، کمتر از آن نام برده‌اند و چون در جنوب سرشور، قریه‌ای قدیمی به نام دستگرد بوده، تا عهد تیموریان از این محله با نام دستگرد هم یاد شده است.

این محله، که وجه تسمیه‌ی آن دقیقاً مشخص نیست، در جنوب شرقی محله‌ی سراب و در ضلع غربی حرم مطهر واقع است و پس از محله‌ی سراب،

۱. براساس تقسیم‌بندی شورای اجتماعی محلات مشهد و نامگذاری جدید محلات مشهد و باتوجه به سابقه‌ی سکونت مقام معظم رهبری و پدر و خانواده گرانقدرشان در این محله، محله‌ی سرشور امروزه با نام محله‌ی آیت‌ا... خامنه‌ای معرفی می‌گردد، ولی باتوجه به قدمت این محله و شهرت آن در بین مردم مشهد با نام قدیمی سرشور (با علم به اینکه مطالب گردآوری شده در این کتاب به نقل از اهالی و ساکنین قدیمی این محله بیان شده است) و به لحاظ معرفی و یادآوری هویت تاریخی محله و بازار سرشور، در این مجموعه نام محله آیت‌ا... خامنه‌ای با نام قدیمی محله سرشور نیز آورده شده است.

اعیان‌نشین‌ترین محله‌ی شهر محسوب می‌شده است.

این محله امروز در منطقه‌ی ۸ شهرداری مشهد واقع شده و در فاصله‌ی سیصد و دوازده متری جنوب غربی حرم مطهر امام رضا علیه‌السلام قرار دارد و اگر بخواهیم تصویر امروزی‌اش را داشته باشیم از شمال به خیابان شهید اندرزگو (خسروی‌نو) و از سمت شرق به خیابان آخوند خراسانی، از جنوب به خیابان دانش غربی و از غرب به خیابان امام رضا (ع) محدود می‌شود. مساحت آن در حدود ۳۷۰،۰۰۰ متر مربع بوده و جمعیتی حدود ۱۱۶۹ نفر را دربرمی‌گیرد. محله‌ی سرشور به علت عبور خیابان خسروی‌نو از میان آن (در جهت شرقی‌غربی)، به دو قسمت شمالی و جنوبی تقسیم شده است. اگر از دروازه‌ی باب‌الجواد حرم مطهر خارج شویم و به سمت راست حرکت کنیم روبروی بازارچه‌ی فرش یک کوچه می‌بینیم به نام کوچه‌ی سرشور؛ معروف‌ترین بنای کالبدی محله‌ی سرشور، بازار سرشور است که از انتهای بازار بزرگ شروع شده و به سمت جنوب‌غربی امتداد می‌یابد و به انتهای محله‌ی سرشور ختم می‌شود. در گذشته، ابتدای این محله از صحن قدیم آغاز می‌شده است.

راسته‌ی بازار بزرگ که بازار اصلی مشهد بود، از محله‌ی سرشور شروع می‌شد و پس از قطع حرم مطهر تا محله‌ی نوغان امتداد می‌یافت. پس از آنکه میدان قدیم را تقسیم کردند، بازار آن نیز به دو نیم شد. یک طرف میدان، بازار زنجیر نام گرفت و سوی دیگر بازار سرشور. بازار زنجیر نام قسمتی از بازار سرشور است که برای مشخص کردن محدوده‌ی بست و مکان امن برای پناهندگان به حضرت نشان‌گذاری شده بوده است به طوری که در یک فضای مدور و میدانه مانند درون بازار، به نام «هشتی»، مقابل سرای شال‌فروشان قدیم، زنجیری بلند از روزنه‌ی گنبدی سقف آویخته بودند. این زنجیر از نیمه به دو شاخه تقسیم می‌شد که هر شاخه‌ی آن را به پایه‌ای از دیوار طرفین بازار بسته بودند. بازار زنجیر امروز دیگر تخریب شده، اما بازار سرشور همچنان با همین نام وجود دارد و در حال حاضر یکی از مهم‌ترین بازارهای شهر مشهد است. فضایی که از انتهای بازار بزرگ آغاز می‌شود و تا انتهای محله‌ی سرشور امتداد می‌یابد.

بازار سرشور از ابتدا تا خیابان خسروی سرپوشیده بوده و به بازار فرش (به علت استقرار قالی‌فروشان در آن خیابان)، مشهور شده است و امتداد آن از ضلع جنوبی خسروی‌نو به شکل روباز تا انتهای محله، امتداد می‌یابد.